

OSMANLI SULTANI V. MEHMED REŞAD'IN VEFATININ İKDAM, SABAH, TANİN VE VAKİT GAZETELERİ'NE YANSIMALARI*

THE REFLECTION OF DEATH OF OTTOMAN SULTAN MEHMED V REŞAD IN THE NEWSPAPERS OF IKDAM, SABAH, TANIN AND VAKIT

Nevim TÜZÜN**

Öz

Sultan Abdülmecid'in oğlu olan V. Mehmed Reşad, 2 Kasım 1844 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Reşad, Ağabeyi II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle, 27 Nisan 1909'da 65 yaşında iken Osmanlı Devleti'nin otuzbeşinci padişahı olarak tahtta çıkmıştır. Padişahlığı sırasında devletin yönetimi kendisinden ziyade İttihat ve Terakki yönetiminin elinde olmuştur. Padişah V. Mehmed Reşad dönemi Osmanlı Devleti'nde büyük buhran ve savaşların yaşandığı bir dönem olmuştur. Zira devletin yıkılışında önemli bir etkiye sahip olan Trablusgarp, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı onun saltanatı sürecinde cereyan etmiştir. Sultan V. Mehmed Reşad, Birinci Dünya Savaşı'nın son demlerinin yaşandığı sırada 3 Temmuz 1918 tarihinde şeker hastalığından dolayı 74 yaşında vefat etmiştir. Padişahın vefatı basında da geniş yer bulmuştur. Zira araştırmamıza kaynaklık eden dönemin önde gelen gazetelerinden olan İkdam, Sabah, Tanin ve Vakıf Gazeteleri'nin padişahın vefatına geniş yer verdikleri görülmektedir. Mezkûr gazeteler merhum padişahın vefat haberini ilk sayfadan okurları ile paylaşmış, cenaze töreninin her safhasına yer vermişlerdir. Bununla birlikte incelenen gazetelerden padişahın vefatının sadece Türk basınında değil, müttefik devletlerin basınında da geniş yer bulduğu ve aynı zamanda müttefik devletlerin taziye telgrafları gönderdikleri anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: V. Mehmed Reşad, Vefat, Gazete, Osmanlı Devleti.

Abstract

Mehmed Reşad V, son of Sultan Abdülmecid, was born on 2 November 1844 in Istanbul. Resad, with the dethronement of his brother Abdulhamid II, became the thirty-fifth sultan of the Ottoman Empire on 27 April 1909 when he was 65 years old. During his reign, the state was governed by the management of Union and Progress rather than him. The reign of Sultan Mehmed Resad V was a period of the great depression and wars for the Ottoman Empire. Yet, the Tripoli War, Balkan Wars and the First World War, which had an important impact on the collapse of the state, took place during his reign. Sultan Mehmed Resad V died due to diabetes at the age of 74 on July 3, 1918, at the fag-end of the First World War. The death of the sultan had a broad repercussion in the press. It is seen that İkdam, Sabah, Tanin, and Vakıf, which were the leading newspapers of the period and which serve as references for our research, gave wide coverage to the death of the sultan. The aforementioned newspapers announced the death of the deceased sultan to his readers on the first page and included every stage of the funeral service. However, it is understood from the newspapers reviewed that the death of the sultan had wide coverage not only in the Turkish press but also in the press of the allied states and that the allied states sent condolence telegrams.

Keywords: V. Mehmed Reşad, Death, Newspaper, Ottoman Empire.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde padişahların vefatları 17. yüzyıla kadar merkezi otoritenin sarsılmaması amacıyla gizli tutulmuştur. Zira bu yüzyılda meydana gelen olaylar, padişahların sık sık değişmesine neden olmaktadır. Bu süreçte düzenlenen cenaze törenleri de oldukça sade ve protokolsüz yapılmıştır. Öyle ki bu dönemde gerçekleşen cenaze törenlerine bazen tahtta yeni çıkmış padişahlar dahi katılmamıştır. Osmanlı Devleti'nde bir padişah ya da şehzade vefat ettiği zaman öncelikle ölümün bir suikast sonucu gerçekleşip gerçekleşmediğini öğrenmek amacıyla padişahın müsaadesiyle yeniçeri ağası, sekban başı ve kul kethüdası elbisesiyle, ölen padişahın naaşını görürlerdi. ¹Bununla birlikte vefat eden padişahın cenaze töreninden önce ilk olarak yeni padişahın tahtta çıkış töreni gerçekleştirilirdi. Sonrasında ise ölen padişahın naaşı sabahın erken saatlerinde Hırka Saadet civarına getirilir, orada yıkanma ve tekfin (kefenleme) işlemi yapılırdı. Tekfin işleminden sonra tabut Mekke'den gelen üzerinde Kuran-ı Kerim ayetleriyle işlenmiş olan örtü ile örtülürdü. Osmanlı padişahlarının cenazelerine yapılan işlemlerin detayına girilmemektedir. Bu durum insanların özel

* Bu çalışma, 21-22 Haziran 2019 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen III. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulan ve sadece özeti yayımlanan çalışmanın genişletilmiş halidir.

** Dr. / Yakıncağ Tarihi Anabilim Dalı/nevimtuzun@gmail.com.

¹ Dündar Ali Kılıç (2004). *İmparatorluk Seremonisi*. İstanbul: Tarih Düşünce Kitapları, s. 158-161.

hayatlarının gizli tutulması gerekliliğinin bir göstergesi niteliğindedir. Tüm bunların yanı sıra ölen padişahın vefat haberi ise bir taraftan camilerde sala verilerek, diğer taraftan tellallar vasıtası ile Osmanlı halkına duyurulurdu.² Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ise padişahların vefatları dönemin basını aracılığı ile de halka bildirilmiştir. Bu çalışmada da Osmanlı Devleti'nin otuzbeşinci padişahı olan V. Mehmed Reşad'ın vefatının dönemin önemli gazeteleri olan İkdam, Sabah, Tanin ve Vakit Gazeteleri'ne yansımaları ele alınacaktır. Ancak öncesinde kısaca V. Mehmed Reşad'ın hayatı, şahsiyeti ve padişahlığı hakkında bilgilere yer verilecektir.

1. Osmanlı Sultanı V. Mehmed Reşad'ın Hayatı ve Şahsiyeti

Mehmed Reşad, 2 Kasım 1884 tarihinde İstanbul'da Çırağın Sarayı'nda dünya gelmiştir. Sultan Abdülmecid'in Gülcehal Kadın Efendi'den dünyaya gelen oğludur. Doğduktan kısa bir süre sonra annesini kaybeden Mehmed Reşad'ı, babası Abdülmecid'in izni ile Servet Seza Kadın Efendi büyütülmüştür.³ Mehmed Reşad, saray geleneklerine göre yetiştirilmiş, kendisine okuma yazma dışında adet olduğu gibi arapça, farsça ve şer'i bilgiler öğretilmiştir. Reşad, kuvvetli bir doğu kültürüne sahip olmuştur. İran Edebiyatı ile meşgul olan Mehmed Reşad, mesnevi okumuş ve Mevlevi tarikatına girmiştir. Kaynaklara göre Reşad, oldukça iyi kalpli, hassas ve merhametli bir kişiliğe sahipti. Zira Mehmed Reşad'ın nezaket ve terbiye konusunda aşırıya kaçtığı ifade edilmektedir. Öyle ki padişahlığı döneminde hükümet üyeleri ile konuşurken padişahlığa yakışmayacak derecede mütevazı olduğu belirtilmektedir. Yine kaynaklara göre Reşad'ın, boş vakitlerinde kitap okumayı ve güvercinler ile meşgul olmayı sevdiği anlatılmaktadır. Osmanlı tarihi ile yakından ilgilenen Mehmed Reşad'ın en büyük şanssızlığı ise II. Abdülhamid'in halefi olmaktı. Zira Mehmed Reşad, ağabeyi olan II. Abdülhamid'in padişahlığı döneminde saraydan uzak, kapalı bir şekilde yaşamış ve devlet işlerinden uzak kalmıştı. II. Abdülhamid döneminde sıkı bir gözetim altında yaşayan Mehmed Reşad'ın özel hayatı saray ve çevresinde geçmiştir. Mehmed Reşad'ın hayatı boyunca dört nikâhlı eşi bir de ikbali olmuştur. Reşad'ın bu evliliklerinden ise Mehmed Ziyaeddin, Mehmed Necmettin ve Ömer Hilmi adında üç oğlu dünyaya gelmiştir.⁴

2. Osmanlı Sultanı V. Mehmed Reşad'ın Padişahlığı ve Vefatı

II. Abdülhamid'in İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından tahtan indirilmesi üzerine, V. Mehmed Reşad 27 Nisan 1909 tarihinde 65 yaşında iken Osmanlı Devleti'nin otuzbeşinci padişahı olarak tahtta çıkmıştır. Mehmed Reşad, cülus ettiği gün Beşiktaş Sarayı'nda yapılan tebriklere karşılık olarak duygularını şu cümlelerle ifade etmiştir;

*"Otuz üç yıldır itidalmi korudum. Bu müddet içinde devamlı olarak milletimin selametine ve saadetine dualar ettim. Mademki millet beni arzu ediyor teşekkürle bu görevi kabul ediyorum. Benim birinci emelim şeriata ve anayasaya göre görevimi yapmaktır. Milletimden bir kişinin burnu kanarsa benim yüreğim kanar; otuz yıldır istibdatçıları beraber çektik. Ne acı şey olduğunu biliriz. Cenabı Hak başarı ihsan ederse bahtiyarım."*⁵

Tahtta çıkan Mehmed Reşad, 10 Mayıs 1909 tarihinde Eyüp'te kılıç kuşanmıştır. Padişah Reşad'ın dönemi büyük buhranlar ile geçmiştir. Zira V. Mehmed Reşad bu buhranları engelleyecek veya yön verecek siyasi bilgi ve tecrübeye sahip değildi. V. Mehmed Reşad'ın saltanatı sürecinde siyasi otorite İttihat ve Terakki yönetimi ile sadrazamın elinde idi. Öyle ki Sultan Reşad'ın döneminde on defa hükümet değişikliği gerçekleşmiştir.

II. Meşrutiyet'in yeniden ilan edilmiş olması nedeniyle Osmanlı ülkesinde bir huzursuzluk söz konusu idi. Zira meşrutiyetin tekrar ilan edilmesi bir taraftan Osmanlı unsurları arasında fikir ayrılıkları yaşanmasına neden olurken, diğer taraftan ülkenin çeşitli yerlerinde ayaklanmalar çıkmasına yol açmaktaydı. İttihatçılar, Balkanlar'da meydana gelen ayaklanmaları yatıştırmak ve bölge halkını tekrar devlete kazandırmak amacıyla Sultan Reşad'ı 1911 yılında Rumeli gezisine çıkardılar.⁶ 26 Haziran aralığını kapsayan seyahat bölge halkı üzerinde olumlu bir etki bırakmıştı.⁷ Ancak bu sıralarda Arap

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1988). *Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı*. Ankara: TTK Yayınları, s. 53-54. Muammer Yılmaz (2010). *Osmanlı'da Töre, Tören ve Alaylar*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları, s. 127. Ebru Baykal (2008). *Osmanlı'da Törenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, s.22. Kılıç, a.g.e, s.163.

³ Fatih Tetik (2018). *İttihat Terakki Kısacasında Bir Sultan V. Mehmed Reşad*. İstanbul: Mostar Yayınları, s.169-170.

⁴ Cevdet Küçük (2007). V.Mehmed Reşad. *İslam Ansiklopedisi*, C.28, İstanbul: TDV Yayınları, s. 418-420. Mustafa Armağan & Heyet(1996). *Osmanlı Ansiklopedisi*. C.7, İstanbul: İz Yayıncılık, s. 93-94. Osman Selahaddin Osmanoğlu (2019). *Osmanlı Hanedanının Kayıt Defteri*. İstanbul: Timaş Yayınları, s. 124-126. Fatih Tetik (2017). Meşrutiyet Padişahı Olarak Sultan V. Mehmed Reşad'ın Mizacı ve Yönetim Tarzı. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul, s.98-100.

⁵ Enver Ziya Karal (2011). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.108-109.

⁶ Lütfü Simavi (2008). *Sultan Mehmed Reşad Han ve Halefinin Sarayında Gördüklerim*. İstanbul: Şehir Yayınları, s. 40, 183. Küçük, a.g.e, s. 418.-419

⁷ Mehmet Ali Karaman (2016). İstanbul: Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati, Balkan Tarihi. *Osmanlı Mirası ve Kültürünü Araştırma Yayınları*, C.I, s. 69.

memleketlerinde karışıklıklar baş göstermekteydi. İtalya, bu durumu fırsat bilerek Osmanlı toprağı olan Trablusgarp'ı ele geçirmeye çalıştı. Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp üzerindeki otoritesinin zayıf olması ve merkeze uzaklığı hasebiyle burayı koruyacak durumda değildi. Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine 18 Ekim 1912 tarihinde Quchy (Uşi) Barış Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan Afrika'daki son toprak parçası da elden çıkmış oldu. Padişah V. Mehmed Reşad, Trablusgarp'ın kaybedilmesinden büyük üzüntü duymuştur. Öyle ki padişah yaşanan toprak kaybı nedeniyle Dolmabahçe Sarayı'nda haftanın altı günü öğleden sonra icra edilen Muzika-ı Hümayun'a ara verilmesine karar vermiştir.⁸ Sultan Reşad, Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'na girilmesini istememesine rağmen İttihat ve Terakki yönetiminin de etkisi ile devlet, kendisini savaşın içerisinde bulmuştur. 18 Ekim 1912 tarihinde başlayan Balkan Savaşları neticesinde Balkanlar ve Ege Adaları elden çıkmıştır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti Balkan Savaşları sırasında içeride de karışıklık yaşamaktaydı. Zira 23 Ocak 1913 tarihinde Enver Paşa'nın başını çektiği İttihatçı bir grup subay Babıâli'yi basarak Kamil Paşa'yı istifaya zorlanmıştır. Bunun neticesinde ise V. Mehmed Reşad'ın onayı ile Mahmut Şevket Paşa Hükümeti kurulmuştur.

Padişah V. Mehmed Reşad'ın saltanatı sırasında 28 Haziran 1914 tarihinde cereyan eden ve birçok devletin katıldığı o tarihe kadar görülmemiş bir savaş olan Birinci Dünya Savaşı patlak vermiştir.⁹ Osmanlıların Harb-ı Umumi olarak adlandırdığı bu savaşa yönetimi elinde bulunduran İttihat ve Terakki'nin desteği ile Osmanlı Devleti de bir oldubitti sonucu 12 Kasım 1914'de kendisini fiilen savaşın içinde bulmuştur. Kendisinden habersiz girilen bu savaş hakkında V. Mehmed Reşad, yazdığı şiirde şu satırlara yer vermiştir:

"Haberim yoktu olup bitmiş olan işlerden
Mesneviler okuyordum oturup ezberden
Bir de baktım ki haber geldi bizim Enver'den
Salvet etmişti Çanakkala'ya bahr'u berden
Ehl-i İslam'ın iki hasm-ı kavisi birden"¹⁰

Sutan Reşad'ın yazmış olduğu belirtilen bu şiirden de padişahın yönetimde sadece noter vazifesi gördüğünü anlamak mümkündür. Tarihler 3 Temmuz 1918'i gösterdiğinde Sultan Mehmed Reşad vefat etmiştir. Padişah Mehmed Reşad'ı vefatından kısa bir süre önce padişahın yanında olan Safiye Ünüvar, Sultan Reşad'ın odanın tam ortasında bulunan yüksekçe bir karyolanın üzerinde hafif nefes alır bir şekilde yattığını belirtmektedir. Ünüvar ayrıca padişahın yattığı karyolanın ayakucunda ve sağ tarafta padişahın oğulları Ziyaeddin ve Ömer Hilmi Efendi'nin bulunduğunu, onların karşı tarafında ise Kızlar Ağası'nın Kuran-ı Kerim okuduğunu padişahın da okunan surelere eşlik ettiğini ifade etmektedir.¹¹ Bununla birlikte Mehmed Reşad'ın saltanatı sırasında yaşanan savaşların ve toprak kayıplarının padişahın sağlığı üzerinde olumsuz bir etki bıraktığını söylemek mümkündür.

3. Osmanlı Sultanı V. Mehmed Reşad'ın Vefatının İkdam, Sabah, Tanin ve Vakit Gazetelerine Yansımaları

3 Temmuz 1918 tarihinde hayatını kaybeden V. Mehmed Reşad'ın vefatı dönemin basınında da geniş yer bulmuştur. İncelememize kaynaklık eden İkdam, Sabah, Tanin ve Vakit Gazeteleri 4 Temmuz 1918 tarihli nüshalarında Sultan Reşad'ın vefat ettiğini kamuoyuna duyurmuşlardır. Mezkûr gazeteler, padişah Mehmed Reşad'ın vefat haberini manşetten veya ilk sayfalarından okurları ile paylaşmıştır. Örneğin, İkdam Gazetesi'nin 4 Temmuz 1918 tarihli nüshasında "Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri Dün Akşam Saat Yediyi On Dakika Geçe Alem-i Faniye İrtihal-ü Darü'l Beka Eylemiştir" sözleri ile padişahın vefat haberini duyurmuştur.¹² Sabah Gazetesi'nde kaleme alınan "Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri'nin İrtihali" başlıklı yazıda ise; "Millet-i Osmaniye'nin ve Ümmet-i İslamiye'nin Nur-u Didesi Sevgili Padişahımız Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri Bir Hafta Süreden Kısa Bir Hastalıktan Sonra İrtihal-ü Darü'l Beka Buyurdular" cümlelerine yer vermiştir.¹³ Aynı gazetede yer alan "Hem Elim, Hem Azim Bir Zayâ" başlıklı yazıda ise padişahın vefatından duyulan üzüntü şu satırlarla ifade edilmiştir;

"Osmanlıların muazezez hakanı, Gazi Mehmed Han Hamis henüz devrini bitirmeden bir güneş gibi na-behengam üful eyledi. Böyle bir felaketi, böyle bir zamanda hiç mi hiç beklemiyorduk. Şehriyar mağfur ibtida-i cülusundan beri pek az güzel gün gördü, kendinin ve zamanının taksiratıyla olmayan bir sure-i ahvalin seokiyle milletinin, memleketinin peyder pey uğradığı musibetlere hamasetiyle göğüs germiş, felaketin bu yüzden her türlü

⁸ Tetik, a.g.e, s.90-103.

⁹ Oral Sander (2013). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'*. Ankara: İmge Kitabevi, s. 354.

¹⁰ İsmail Hami Danişmend (1972). *İzahlı Osmanlı Kronolijisi*. C.4, İstanbul: Türkiye Yayınevi, s.380.

¹¹ Safiye Ünüvar (1964). *Saray Hatıralarım*. İstanbul: NuruOsmaniye Yayınevi, s.115.

¹² Manşet. *İkdam Gazetesi*. 4 Temmuz 1918, s. 1. No:7688.

¹³ Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri'nin İrtihali. *Sabah Gazetesi*, 4 Temmuz 1918, s.1, No:10286.

esbab- cefasına mütevekkiline katlanmış, Türkleri, Türklüğü bütün Türk ilini bir gün gelib de mesud mütealli görmek azminden geri kalmamış, ümid ve imanı kalbinin saf olduğu kadar metin bir köşesinden her türlü acılara rağmen asla çıkarmamıştır...."¹⁴

Söz konusu yazıda; padişahın zamansız ve beklenmedik bir şekilde vefat ettiği, padişahın tahtta çıkışından beri hayatının olumsuzluklarla dolu olduğu ve Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya kalmış olduğu tüm zorluklara karşı mücadele ettiği ifade edilmiştir.

Tanın Gazetesi'nin 4 Temmuz 1918 tarihli nüshasında "Padişahımızın İrtihalleri" başlığı ile kaleme alınan yazıda padişahın vefatına dair şu satırlara yer verilmiştir;

"Dün, Osmanlı milleti elim ve müessif bir zayâya uğradı: Dokuz seneyi müteceviz bir müddet gerçekten bederane bir surette icrayı saltanattan Sultan Mehmed Hamis Hazretleri irtihal eylediler! Birkaç günden beri hakan-ı mağfurun rahatsızlıkları hepimizi müteessir ediyordu. Mamefih hastalık bedayetinde vahim görünmediği için teessürümüzü endişeye mütekalib olmamışdı. Hayatının uzun bir devresini maddi ve manevi ızdırablar içinde geçirmiş olmak yüzünden hâsıl olan mukavemetsizlik şeyhûhet tesiriyle birleşerek, dün bütün milletin gözyaşları arasında Beşinci Sultan Mehmed Han Hazretleri teslim-i ruh eylemiştir. Bu matem-i engin irtihalin etrafında, bütün Osmanlı milleti, keder ve elem günlerinde samimi rabitalarını daha büyük bir kuvvetle his eden kardeşler gibi, sıkı bir teessürle birleşiyor. Merhum padişahımız gerçekten malik-i haslet bir zat idi. Payitahtta ve seyahat ettikleri her yerde bütün millet bugün artık ebediyen ufûl eden bir şefkat, müstesna bir halim ve merhamet sabık bir tevki ve teslimiyet ve ulvi cenab ile memzûh-u derin bir kabiliyet-i muhabbet his etmiş, bunun için herkes kalben merhume-i dindarane bir hürmet ve muhabbet bağlamış idi....."¹⁵

Gazetenin yazısında; Osmanlı milletinin acı ve üzüntü verici bir kayıba uğradığı, padişahın dokuzu yılı aşkın bir süredir padişahlık yaptığı sırada hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Bununla birlikte merhum padişahın son dönemde hasta olduğu ancak bu hastalığın endişe verici boyutta olmadığı, fakat yaşlılığın da etkisi ile padişahın hayatını kaybettiği ifade edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra mezkûr yazıda şevkat ve merhamet sahibi olan Sultan V. Mehmed Reşad'ın rahat bir hayat yaşayamadığı ve padişahın vefatından dolayı Osmanlı halkının derin bir üzüntü içerisinde olduğu dile getirilmiştir. Vakit Gazetesi de 4 Temmuz 1918 tarihli nüshasındaki Mehmed Asım tarafından kaleme alınan "Padişahımızın İrtihali" başlıklı yazıda Mehmed Reşad'ın vefatı hakkında şu cümlelere yer verilmiştir;

".....Gazetemiz bugün kar'ilerine pek elim bir haber vermek talihsizliğini his ediyor; müşkil bir vazife-i ta'ziyet ifasına mecbur bulunuyor. Birkaç günden beri afiyet-i hümayunun müntehil olduğunu biliyorduk. Bunun için neşr edilmek üzere matbuata verilen tebligatı hergün sabırsızlıkla bekliyorduk. Dün akşam yine zat-ı şahane hakkında bir tebliğ kaldı. Fakat bu tebliğ-i resmide hiç beklemediğimiz bir kederli haber kalplerimiz titretti: Osmanlıların Birinci Meşrutiyet padişahu Sultan Mehmed Han Gazi Hazretleri irtihal-i darü'l beka etmişti. Milletın göz bebeği gibi sevdiği büyük babası, Müslümanlık aleminin büyük kalpli halifesi vefat etmiştir. Bu kederli haber bugün bütün Osmanlı vatanın ufuklarında matemli bir tanin ile in'ikas yapacaktır....."¹⁶

Mehmed Asım'ın yazısında; Vakit Gazetesi'nin bugün okurlarına acı bir haber vermek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca esasen padişahın son günlerde hasta olduğunun bilindiği, ancak iyi bir haber beklendiği belirtilmiş ve söz konusu vefattan büyük bir üzüntü duyulduğu, merhum padişahın Osmanlı halkı tarafından çok sevildiği dile getirilmiştir.

5 Temmuz 1918 tarihli gazetelerde ise merhum padişahın cenaze törenine de geniş yer verildiği görülmektedir. 4 Temmuz 1918 perşembe günü Sultan Reşad'ın cenaze merasimi şu şekilde gerçekleşmiştir;

Merhum padişahın naaşı ilk olarak sabah saat sekiz civarında Ortaköy'deki Çırağın Sarayı rıhtımından bir istimbota yani vapura nakledilerek Sarayburnu'na getirilmiştir. Söz konusu bu yolculuk sırasında başka bir vapurda bu yolculuğa eşlik etmiştir. Mezkûr vapurda ise padişahın çocukları, Mabeyn-i Hümayun ve Erkân-ı Memurın yer almaktaydı idi. Bu sırada bayraklar da yarıya indirilmiştir. Merhum padişahın naaşını Sarayburnu'nda Cenazeyi Hümayun memurları karşılamış ve cenaze Topkapı Sarayı'nda bulunan Hırkayı Saadet'e nakledilmiştir. Naaş, Hırkayı Saadet dairesinde bulunan hacet penceresi önünde Ayasofya Kürsü şahu tarafından güsl edilip kefenlenmiştir. Bu sırada Topkapı Sarayı hademeleri hizmetlerde bulunmuş, hafızlar tarafından Kuran-ı Kerim ve dualar okunmuştur. Cenazenin kefenlenmesinden sonra merhum padişahın naaşı dua ve tevhidler eşliğinde tabuta konulmuştur. Tabutun üzeri ise yeşil kabe örtüleri ve hanedana mahsus merasim kemerleri ile örtülmüştür. Bu geçen süreç içerisinde de yeni padişah Sultan Vahdettin'in cülus töreni gerçekleşmiştir. Cülus töreninden sonra yeni padişah da Hırkayı Saadet'e

¹⁴ Hem Elim, Hem Azim Bir Zayâ. *Sabah Gazetesi*, 4 Temmuz 1918, s.1, No: 10286.

¹⁵ Padişahımızın İrtihalleri. *Tanın Gazetesi*, 4 Temmuz 1918, s.1, No: 3437.

¹⁶ Mehmed Asım (1918). Padişahımızın İrtihali. *Vakit Gazetesi*, 4 Temmuz 1918,s.1. No: 265.

gelerek cenazenin yanında yerini almıştır.¹⁷ Hırkayı Saadet'teki işlemlerin ardından padişahın naaşı Babüssade'ye getirilerek musalla taşına konulmuştur. V. Mehmed Reşad'ın cenaze namazını ise dönemin şeyhülislamı olan Musa Kazım Efendi tarafından kıldırılmıştır. Namazdan sonra ise cenaze alayı teşkil edilmiştir. Alayda en önde Maiyyet-i Seniyye Süvari Bölüğü, iki tarafta askerler, Birinci Kol Ordu Kumandanı Mehmed Ali Paşa, Mabeyn-i Hümayun, Polis Efendiler yer almıştır.

Tabutun arkasında ise; sancak, yeni padişah Vahdettin, şehzadeler, Mısır Hidivi, Sadrazam, Damat Paşa ve beyler, şeyhülislam efendi, Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan Üyeleri ile Maliye ve Mülkiye Ricalleri bulunmaktaydı. Bunların yanı sıra cenaze merasiminde ayrıca sefer-i ecnebiye, İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri, müsteşarlar, İstanbul Valisi ve Şehiremni vekilleri, Azerbaycan, Şimal-i Kafkasya ve diğer Kafkasya Hükümeti Heyeti Delegeleri, ulema, devlet memurları, Alman-Macar Subayları gibi önde gelen isimler bulunuyordu. Tüm bunlarla birlikte cenaze törenindeki resimlerden Mevlevi tarikatına mensup kişilerin de giyisileriyle cenaze merasiminde ön sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Yeni padişah Vahdettin cenazeye Ortakapı'ya kadar refakat etmiş, sonrasında ise Topkapı Sarayı'na dönerek biraz dinlenmiştir. Kısa bir dinlenme sürecinin ardından padişah, Harbiye Nazırı ile beraber Ayasofya'ya giderek cenazeyi karşılamıştır. Saat 13:30 civarında ise padişahın cenazesi Bostan İskelesi'ne getirilmiş ve padişahın sağlığında iken Eyüp'te yaptırmış olduğu Türbe-i Şerif'e defnedilmiştir.

Bunun yanı sıra gazetelerden padişahın cenaze merasiminin halkın gözyaşları içinde gerçekleştiği ve cenazenin güzergâhı boyunca da binlerce Osmanlı vatandaşının sokak ve caddeleri doldurdukları anlaşılmaktadır. Merhum padişahın defin töreninden sonra fakirlere sadaka ve hediyeler dağıtılmıştır.¹⁸

Basında cenaze merasiminin yanı sıra padişahın vefat sebebi irdelenmiş ve doktor raporlarına yer verilmiştir. Gazetelerde yer alan doktor raporlarına göre; merhum padişah vefat etmeden yaklaşık bir hafta hafif bir şekilde hasta idi. Padişah en son 25 Haziran 1918 tarihinde salı günü sıtmaya yakalanmış ve 2 Temmuz 1918 çarşamba itibarı ile de ateşi 39,5 dereceye yükselmiştir. Söz konusu bu durumun ise padişahın mevcut olan şeker hastalığını olumsuz etkilediği belirtilerek, padişahın 3 Temmuz 1918 akşamı saat yediyi beş geçte hayatını kaybettiği ifade edilmiştir.¹⁹ Tanin Gazetesi de "Hakan-ı Mağfurun Son Günleri" başlıklı yazısında; merhum padişahın 1910 yılından beri şeker hastalığı ile mücadele ettiğini, ancak o dönemde ilaç tedavisi ile iyileşmiş olduğunu belirttikten söz konusu tarihten itibaren Mehmed Reşad'ın doktorların gözetiminde tutulup, padişaha pehriz uygulandığı ifade edilmiştir. Mezkûr yazıda; 11 Şubat 1918 'den beri ise padişahın tekrar şeker hastalığının görülmeye başlandığı ve bu yüzden de baş tabipler Hacı Ahmed Bey ile Süleyman Numan Paşa'nın çabaları ile tekrar ilaç tedavisine başlandığı belirtilmiş, ancak padişahın 30 Haziran 1918 günü öğleden sonra rahatsızlığının şiddetlenmeye başladığı dile getirilmiştir.²⁰

Bununla birlikte incelediğimiz gazetelerde padişahın şehzadelik ve saltanatı dönemine de geniş yer verildiği görülmektedir.²¹ Padişahın hayatını anlatan bazı yazılarda V. Mehmed Reşad'ın ağabeyi olan II. Abdülhamid'in çok sert bir şekilde eleştirildiği görülmektedir. Zira örneğin Vakit Gazetesi'nin "Hakan-ı Mağfurun Tercüme-i Hâli ve Hayatı" başlıklı yazısında; merhum padişahın şehzadelik yıllarında dönemin padişahı II. Abdülhamid'in emri ile ikamet ettiği Beşiktaş Sarayı'nda büyük bir gözetim altında tutulduğu ve V. Mehmed Reşad'ın her şeyden uzak bir hayat zorunda kaldığı ve veliahtlık korkusu ile Reşad'ın sarayda esir hayatı yaşadığı belirtilmiştir. Yazıda ayrıca merhum padişahın Osmanlı milleti tarafından çok sevilme sebebi olarak II. Abdülhamid'in aksine V. Mehmed Reşad'ın halk ile iç içe olması gösterilmiştir.²² Tüm bunların yanı sıra basında V. Mehmed Reşad'ın vefatından dolayı Osmanlı Devleti'ne gönderilen taziye mesajları ve telgraflarına da yer verildiği görülmektedir. Örneğin Avusturya-Macaristan İmparatoru Kral Şarl'ın yeni padişah Vahdettin'e gönderdiği telgrafta şu satırlara yer verilmiştir;

"Sultan Mehmed Reşad Han'ın hiç beklenmeyen vefatı haber-i keduret-i eseri beni pek müteessir etti. Benim ve zevcem imparatoriçe-kraliçe samimi hissiyatı taziyatkaranelerimizi kabulünü zat-ı haşmetmabilirinden rica ederim. Zat-ı şevketsemat tacidarilerinin selef-i aliyeleri ile ahiren akd eylemekle bahtiyar olduğumuz reoabt-ı şahsiye-i dostane ve payitahtlarında bize gösterilen parlak ve samimi kabul merhum müşar ileyh hakkında bizde pek kalbi ve müntederane bir hatıra bırakmıştır. Giriştiğimiz muazzam mücadelede bizi yekdiğere ve Almanya ile Bulgaristan'a rabt eden sıkı ittifak ve rabitaları ve ordularımızın emsalsiz kahramanlığı, cesur milletlerimizin ve metsanati cümlemize,

¹⁷ Cenaze'nin Güsl ve Tekfiri. *Vakit Gazetesi*, 5 Temmuz 1918, s.1. No: 266; Cenaze Namazı ve Tezkiye. *Vakit Gazetesi*, 5 Temmuz 1918, s.1, No: 266.

¹⁸ Hakan-ı Mağfurun Cenaze Merasimi- Dün İhtilafat-ı Fevkalade ile Yapıldı. *Sabah Gazetesi*, 5 Temmuz 1918, s.1, No: 10287.

¹⁹ Sultan Mehmed Han Hamse Hazretleri'nin İrtihali- Etbanın Raporu. *Sabah Gazetesi*, 4 Temmuz 1918, s.1, No: 10286.

²⁰ Hakan-ı Mağfurun Son Günleri. *Tanin Gazetesi*, 5 Temmuz 1918, s.1, No:3438.

²¹ Abdurrahman Şeref, "Ferdis-i Aşyan Sultan Mehmed Hamse Hazretleri. *Sabah Gazetesi*, 7 Temmuz 1918, s.1, No: 10289. Gazi Sultan Mehmed Han Hamsenin Müddeti Saltanatı ve Vak'ayine Bir Nazar. *İkdam Gazetesi*, 5 Temmuz 1918, s.2, No: 7689.

²² Hakan-ı Mağfurun Tercüme-i Hal ve Hayatı. *Vakit Gazetesi*, 4 Temmuz 1918, s.1, No: 265.

hükümetlerimizi mahv etmek parçalamak emelini perverde ettikleri aşikar olan bilcümle hasmlarımıza karşı koymaklığımızı temin etti..."²³

Kral Şarl'ın Vahdettin'e gönderdiği telgrafta; Şarl, Sultan Reşad'ın vefatlarının hem kendisini hem de eşini çok üzdüğünü; merhum padişahın İstanbul'u ziyaret ettikleri sırada kendilerine unutulmayacak bir hatıra bıraktığını ifade etmiştir. Kral ayrıca içinde bulunulan Birinci Dünya Savaşı'nda da diğer müttefik devletlerle birlikte düşmanlara karşı mücadele ettiklerini dile getirmiştir. Almanya İmparatoru II. Wilhelm'in Vahdettin'e gönderdiği taziye telgrafında ise imparator üzüntülerini şu cümlelerle dile getirmiştir;

"Büyük dostum ve sadık müttefik Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri'nin ati-i vuku vefatlarından son derece müteessir olarak gerek bizzat zat-ı mülükanelerinin ve gerekse tekmil-i millet-i osmaniye'nin duçar olduğu bu zayâ, azim ve elimden dolayı en har ve en samimi hissiyat-ı taziyatkarane taraf-ı eşraf-ı şehriyarlarına iblâğ ederim. Efkâr-ı afile ve hissiyat-ı insaniyesiyle üzerimde pek büyük bir teessür bırakmış olan hakan-ı merhumu-u mağfuru geçen sene tanımak fırsatına nail olmam benim için bu hazin engiz anda ziyadesiyle mucib teselli oluyor."²⁴

II. Wilhelm, Vahdettin'e gönderdiği telgrafta; padişah Reşad'ın vefatlarından dolayı son derece üzgün olduğunu ve 1917 yılında yapılan İstanbul ziyaretlerinin kendilerini teselli ettiğini ifade etmiştir. Alman Başvekili de Sadrazam Talat Paşa'ya telgraf göndermiştir. Gönderilen telgrafta başvekil üzüntülerini şu cümlelerle dile getirmiştir;

"Metbu-u meşhümgez Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri'nin irtihallerinden son derece müteessir olarak zat-ı samilerine en i'mak ve en samimi hissiyat-ı taziyatkarane arz eylerim. Pek muhterem bir padişah olan müşar ileyhin vefatı yalnız güzel memleketimiz için değil, bütün ittifak-ı merbi ve bilhassa Almanya için büyük ve gayr-ı kabil telafi bir zayâdır. Zira merhum son nefesine kadar imparatorumun sadık bir müttefiki idi. Zati fehümgez ve bütün Osmanlılarla birlikte tekmil Almanya dahi hazin ve matem içinde o büyük hükümdarın cenazesinin başucunda duruyor."²⁵

Talat Paşa'ya gönderilen telgrafta; başvekil padişahın vefatından son derece üzüntü duyduğunu, padişahın vefatının sadece kendi Almanya için değil, diğer müttefik devletler içinde büyük bir kayıp olduğu belirtilmiştir. Avusturya-Macaristan Harbiye Nazırı'nın da Talat Paşa'ya göndermiş olduğu telgrafta padişahın vefatından dolayı taziyelerini iletmiştir.

Padişahın vefatından dolayı Alman Karargâhı'ndan Sultan Vahdettin'e çekilen telgrafta da şu satırlara yer verilmiştir;

"Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri'nin vuku-u irtihallerinden dolayı en samimi teessüratın kabulünü zat-ı samilerinden rica ederim. Alman ordusu, kumandan-ı azimlerinin vefatıyla müteessir olan müttefik Osmanlı ordusundaki arkadaşlarının his ettiği elem ve teessürle mütehasısdır. Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri müşkil anlarda sadık bir müttefik sıfatıyla imparatorumuzla beraber nebat ederek faik düşmanlarımızın hücumuna karşı sarsılmaz bir surette göğüs germiş ve silahlarımız muzafferiyetle tenvic ederek nihayet şarkdaki muhasımız meydan-ı harbi terk ve tahliye eylemiştir."²⁶

Telgrafta padişah Reşad'ın vefatının Almanya ve Alman Karargâhı'nda meydana getirdiği derin üzüntünün Osmanlı ordusu ile aynı olduğu ifade edilerek Birinci Dünya Savaşı'nda düşmanlara karşı verilen mücadeleden bahs edilmiştir.

Berlin Reichstag Meclisi'nden, Meclis-i Mebusan Reisi Hacı Adil Bey'e gönderilen telgrafta ise Almanya'da yaşanan üzüntü şu satırlarla dile getirilmiştir;

"Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri'nin vefatı haberinden dolayı son derece müteessir olduğumuz halde Reichstag namına samimi taziyelerimizin kabulünü rica eyler ve Almanya'nın muhterem ve şanlı padişahın tabutu önünde Osmanlı Milleti'nin matemine iştirak eylediğini beyan ederiz."²⁷ cümleleri ile üzüntülerini dile getirmişlerdir.

Bununla birlikte padişah V. Mehmed Reşad'ın vefatının sadece Osmanlı sınırları tebasında değil, sınırlar dışında yaşayan Osmanlı halkında da üzüntüye sebep olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Budapeşte'de yaşayan Osmanlılar, padişahın vefatından dolayı Osmanlı baş şehbendari olan Ahmed Hikmet Bey'i ziyaret ederek taziye ve üzüntülerini dile getirmişlerdir. Sofya 'da yaşayan Osmanlı tebaası ve Müslüman mebuslar da ülkede bulunan Osmanlı sefirine giderek taziyede bulunmuşlardır. Ayrıca Sofya'da

²³ Avusturya İmparatoru'nun Taziyat Telgrafı. *Sabah Gazetesi*, 7 Temmuz 1918, s.1, No: 10289.

²⁴ Müttefiklerimizin Teessüratı- Almanya İmparatoru'nun Telgrafnamesi. *Tanin Gazetesi*, 9 Temmuz 1918, s. 2. No: 3432.

²⁵ Müttefiklerimizin Teessüratı- Alman Başvekilinin Taziyesi. *Tanin Gazetesi*, 9 Temmuz 1918, s.2, No: 3432.

²⁶ Müttefiklerimizin Teessüratı. *Tanin Gazetesi*, 8 Temmuz 1918, s.1. No: 3431.

²⁷ Müttefik Memleketlerde Teessürat. *İkdam Gazetesi*, 6 Temmuz 1918, s.2, No: 7690.

bulunan Türkiye Sefaretnamesi, Avrupa merkez devletleri ve savaş sürecinde tarafsız kalan ülkelerin sefaretnameleri de bayraklarını yarıya indirmiştir.²⁸

Padişah Mehmed Reşad'ın vefatı tarafsız ve müttefik devletlerin basınında da büyük bir yankı uyandırmıştır. Örneğin Viyana'da yayımlanan bir gazetede padişahın vefatına dair şu satırlara yer verilmiştir;

"Umumun hürmet-i muhabbetini celb etmiş olan sultan mehmed hamis hazretlerinin irtihali imparatorumuzu ve memleketimizi sadık bir muhib ve müttefikden ve mühim bir silah arkadaşından mahrum etmiştir. Hükümdar-ı mağfur harb esnasında hiçbir hadiseden ve hareket-i harbiyenin adem-i etradından dolayı tereddüde düşmeyerek mukasad-ı müştereke uğrunda kattı bir azim ve itimad ile mücadelede bulunmuştur. Bizim ile ve alman ve bulgar ordularıyla birlikte harb eden Osmanlı ordusu şecaat ve besaleti ve mukavemet deliranesi ile şanlı muvafikiyat ihraz etmektedir. Osmanlı tarihi hakan-ı mağfurun devri saltanatı bir sahife-i şan ve zafer olarak kayd edecek ve mağfur müşarileyhin hatıratı Avusturya-Macaristan'da ilelebed hürmet ve sadakatla yâd edilecektir."²⁹

Tanin Gazetesi aracılığıyla paylaşılan yazıda; tüm halkın saygı ve sevgisini kazanmış olan padişahın vefatının Avusturya- Macaristan İmparatoru ve halkının da üzüntüye sebep olduğu belirtilerek, devam eden Birinci Dünya Savaşı'nda merhum padişahın müttefikleri ile beraber büyük bir direnme gösterdiği ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca padişahın Avusturya- Macaristan İmparatorluğu'nda da her zaman saygı ve sadakatle anılacağı dile getirilmiştir. Yine Almanya- Bavyere'de yayımlanan makalede ise padişahın vefatına dair şu düşüncelere yer verilmiştir;

"Merhum sultan mehmed hazretlerinin şahsında Osmanlı İmparatorluğu'nu bizimle beraber devre-i saltanatı tarihte şanlı bir fasıl işgal edecek olan bir hükümdar zayâya ediyor. Zira müşarileyh Türkiye'ye hakimiyet temasını bah etmiştir."³⁰

Yazıda Padişah Reşad'ın vefatının hem Osmanlı Devleti hem de Almanya için önemli bir kayıp olduğu belirtilmiştir. Budapeşte basınında da V. Mehmed Reşad'ın vefatı hakkında şu satırlara yer verilmiştir;

"Milleti yeni bir devreye inkişaf ve terakki is'al etmek gayretiyle en müşkil ve fırtınalı zamanında sefine-i hkümeti kemal maharetiyle idare etmiş olan Sultan Mehmed Han Hamis Hazretleri'nin irtihali münasebetiyle, gazeteler Millet-i Osmaniye'ye, hissiyat-ı taziyetkeranelerini iblağ etmektedirler."³¹

Bulgar basını da V. Mehmed Reşad'ın vefatına yer vermiştir. Bulgar Gazetesi'nde vefata dair şu satırlara yer verilmiştir ;

"Beşinci Sultan Mehmed Han Hazretleri'nin ahd-i saltanatlarında Türkiye İmparatorluğu gençleşmiştir. Hakan-ı mağfur tahtta hayli ilerlemiş bir senede buldukları halde calis olmasına rağmen o zaman türkiyede cari olan yeni efkâr ile i'tilafa muvaffik olmuş şer'iyyenin müsamaları ile imparatorluğu muassır bir devlet haline getirmeye koyulmuştur. Türkiye mağfurun ahd-i saltanatında üç harb yaşamıştır Bu son harbe girdiği zaman ise Türkiye müttefiklerinden Bulgaristan ile ayrılmış bulunuyordu "³² Yine başka Bulgar basınında "Müttefik hükümdarın irtihalleri bütün Sofya muhafilinde büyük tessür ile karşılanmıştır "cümlelerine yer verilmiştir.³³

Sonuç

3 Temmuz 1918 tarihinde şeker hastalığının nüksetmesi sonucu hayatını kaybeden Osmanlı Devleti'nin otuz beşinci padişahı olan Sultan V. Mehmed Reşad'ın vefatına dönemin basını geniş yer vermiştir. Çalışmaya kaynaklık eden İkdâm, Sabah, Tanin ve Vakit Gazeteleri 4 Temmuz 1918'de yayımlanan nüshalarında, merhum padişahın vefat haberini manşetten ya da ilk sayfalarından Osmanlı kamuoyuna duyurmuşlardır. 5 Temmuz 1918 tarihinde çıkarılan gazetelerde ise merhum padişah için düzenlenmiş olan cenaze töreninin tüm aşamalarına yer verilmiştir. Gazetelerde yer alan yazılardan merhum padişahın cenaze merasiminin halkın gözyaşları içerisinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Basında cenaze merasiminin yanı sıra padişahın vefat sebebi irdelenerek, doktor raporları okurlar ile paylaşılmıştır. Bununla birlikte basında padişahın hayatına ve vefat etmeden önceki son günlerine değinilmiştir. Sultan V. Mehmed Reşad'ın vefatı sadece Türk basınında değil, müttefik devletlerinin basınında da yer bulmuştur. Tüm bunların dışında incelenen gazetelerde müttefik devletlerin taziye telgraflarının basın aracılığı ile Osmanlı halkı ile paylaşıldığı görülmektedir.

²⁸ Müttefik Memleketlerde Teessürat. *Tanin Gazetesi*, 6 Temmuz 1918, s.1, No:3429.

²⁹ Avusturya Gazeteleri'nin Mutalâtı- Hakan-ı Mağfurun Mezayat-ı Aliyesi. *Tanin Gazetesi*, 7 Temmuz 1918, s.1, No : 3440.

³⁰ Müttefiklerimizin Tessüratı. *Tanin Gazetesi*, 8 Temmuz 1918, s. 1, No: 3431.

³¹ Müttefiklerimizin Tessüratı- Macar Matbuatında Tessürat. *Tanin Gazetesi*, 6 Temmuz 1918, s.1, No: 3429.

³² Bulgar Gazeteleri'nin Neşriyatı. *Sabah Gazetesi*, 7 Temmuz 1918, s.1, No: 10289.

³³ Bulgar Gazeteleri'nin Neşriyatı. *Sabah Gazetesi*, 7 Temmuz 1918, s.1, No: 10289.

KAYNAKÇA

İkdam Gazetesi

Sabah Gazetesi

Tanin Gazetesi

Vakit Gazetesi

Baykal, Ebru (2008). *Osmanlı'da Törenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Danişmend, İsmail Hami (1972). *İzahlı Osmanlı Kronolijisi*. C.4, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Karaman, Mehmet Ali (2016). İstanbul: Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati, *Balkan Tarihi. Osmanlı Mirası ve Kültürünü Araştırma Yayınları* C. I. ss.57-72.

Kılıç, Dündar Ali (2004). *İmparatorluk Seremonisi* İstanbul: Tarih Düşünce Kitapları.

Küçük, Cevdet (2007). V.Mehmed Reşad. *İslam Ansiklopedisi*, C.28, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 418-422.

Osmanoğlu, Osman Selahaddin(2019). *Osmanlı Hanedanının Kayıt Defteri*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Sander, Oral (2013). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitapevi.

Simavi, Lütfü (2008). *Sultan Mehmed Reşad Han ve Halefinin Sarayında Gördüklerim*, İstanbul: Şehir Yayınları.

Tetik, Fatih (2018). *İttihad Terakki Kıskaçında Bir Sultan V. Mehmed Reşad*. İstanbul: Mostar Yayınları.

Tetik, Fatih (2017). Meşrutiyet Padişahı Olarak Sultan V. Mehmed Reşad'ın Mizacı ve Yönetim Tarzı, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul, ss. 97-122.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988). *Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı*. Ankara: TTK Yayınları.

Ünür, Safiye (1964). *Saray Hatıralarım*. İstanbul: NuruOsmaniye Yayınevi.

Yılmaz, Muammer (2010). *Osmanlı'da Töre, Tören ve Alaylar*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.

تاریخ تاسیسی : ۱۳۲۶-۱۳۲۷ اوچینجه نومبر ۳۴۲۷

آپونلاری باشلیکده اولان باشنده قید ایلدیلر و آدرس بدیلدی شش غروش اجه آتادیلر

اپونلری : عیالیه بیرون سنک ۳۲۵ ، اولادلی ۱۸۰ ، اوچ ایل ۹۵ غرومده ، عیالیه بیرون سنک ۳۹۰ ، اولادلی ۲۰۰ ، اوچ ایل ۱۱۰ غرومده ،

اسکی کسخلر آی ایچده (۲) ودها اسکیری (۴) غرومده .

طنین

تیشینه : ۲۵ رمضان ۱۳۳۶ ، ۴ جوز ۱۳۳۷-۱۹۱۸

ایراندا : تورکجهده داغداغ غرومده آدرس : استانبول ، طین کتون کومروس ۰۴۷

ایضاً : قرهکله غرومده هر هفته ناله اولان جات کومروسه و انور ادریه

محقق مراد طین کتون کومروسه ، دوچ کورک اولان ایلاندا

کرک استانبول ، کرک ولایت ایچون نسخهسی (۴۰) پارده

پادشاهزک ارتخاللری

دوون ، عیالی ملایق الم و مؤسلف بر شیاه اوغزادی :
قورقوشق متجاوز برمدت کرچکدن بدانه رسوزندماجری
ملطسایدن سلطان محمد خلصس حضرتلری ارتخال ایلدیلر
برواج کورندن ری خاقان مغفورک واحسرتلکاری هیجری متاثر
ایلدیلر . مع ماقبسته قی قیاینده و خیم کوروتدیکی ایچون
تأثیرت ایدینه به منتلب اولامدیدی . جانک اوژون پردورسی
مادی و معنوی پالانسر انضطرابلر ایچنده کیمیش اولق یوزندن
قیاده حاصل اولان قنوقمستلک شیوخخت تأثیریه برلشده
دوون ، بوتون ملنک کوز پیلاری آرمسنده شیاهی سلطان محمد
حضرتلری تسلیم روح ایلمشده .

تسلیم آلان و ملنده دوونک و نجیب ساینک اتاده ایلدیکی
توکل و عیالیه نسل ویرن مرحوم سلطان محمد خامس ارتخاللی
قاریشیده ایله بو حیلرله متاثر و متحسین یولونیوز .
پاینده یکی پادشاهزک اقدیم حضرتلری اولدیلر حالده
خانان سلطنت اعضاسی کرایله بوتون عیالی ملایق اقزادلی
بو بووک شیاهن دولتی تزلیل ایدر و جناب خدن مرحومه
منفرت ، قلاتره نسلیت و مله سلامت وسامت نیازیلرله
بو حزن و الم ایچنده ذی مسئول ایملی ارشی وار ایسه اوده
تخت سلطنت وارن اولان سلطان محمد خدن سادس حضرتلریک
متاثر شخصیتلریدر . مشاهیرله حضرتلری ، اسلاف عظاملریک
اک نجیب و میستنا خصیلرلی توان ایلمش متهم بر وجوددورلر .

یکی پادشاهزک سلطان محمد خان سادس حضرتلری

سلطان محمد خان سادس حضرتلریک ارتخاللی اوزرینه عیالی تخت سلطنته بالارن و الاستخاق یلوس پوربان سلطان محمد خان سادس
حضرتلری ، مرحوم سلطان عیالیه نسلک اک کوچوک عنودیلریدر .
۲۱ ربیع ۱۳۲۷ قریخ عیالیه (۱۲ کانون ۱۸۶۱) تولد یورومشدر . یک کوچولویکین بدنان کهرلی ارتخال دانه ایلمشده .
شیرازده کهرلی آتاشده (عمو حیدر لیلی اندلی حضرتلری) نایله یاد اولوروزدی . مرحوم یوسف عزالدین اندلی حضرتلریک ارتخاللی
اوزرینه یول عهد سلطنت اعلان ایلمشدری . بوکونده سلطان محمد خان سادس عنوایله تخت عیالیه جالوس برورمشرلر . جناب حق ذات
چاقولری سلطنت عیالییه متین و پویارک و عهد شاهانلری طغر و صلاح ایله متاثر یورومشون .

تبلغات رسمیه

عیالی ملنکه و مله اخلاق پادشاهانه بوتون عیالیه حضرتلری
نسلر اتیش اولان سلطان محمد خان سادس حضرتلری بر جات کوروتدی
کرکار یولونده لری شکر خنده ناله ایدیلر . ایلمه سیکرکون
قدر اسیر فرانس اولندن سوکره دورکی چارشنه کون پیلار اول
ساعت بدیق اون دقیقه کیرک کورک دارونیم یورومشدر . «علی»
یاورون صوری

تدقین مراسمی

تاتان مقنور مشار ایله حضرتلریک انعی منفرت تقاضای صورت
خوسعهده طوقیو سرای مایونته نخل ایله نهجهز و تکمیلری لاجرا
ملون جازه ادا ایلدکن سوکره کوکلو نیچینه کونو وسعی ساعت
اون برده تیب اولونجه قی آلی اولالایله طوقیو سرای مایونته نخل بر بلارن
جوار حضرت غلظه انشا کورده لری اولان تریه شریه عنومده
قداری منقاری اراده سنیه جناب پادشاهین یولونشدر . بیعت
دسم عالیسنده یولونجه ذوات کرام حضرتلرله یافته خدمتساعت
سینهده مستخدم یولونان اجنبی ارکان و امرای بریه و بریه
و مؤسسان مایله و ناهمه و تجارده بر کورولری کلک بووک اونینورنه
اکنسای و نشان عالی و قوروقن تطلیقه جازه رسنده یولونق
اوزره مذکور ساعده طوقیو سرای مایونته حاضر یولونه یلدیلر .
سرای اجنبی و ارکان سفارتان یوق عنوس نین اولونشدر .

عیالی بیعتکده یولونان بیعتکده : استانبولده یولونان بیعتکده کرامت
کرامتکده یولونک ساعده آلاواتمه اولده طوقیو سرای مایونته
بیعت رسنده یولونان بیعتکده آلاواتمه عزت اعزلی لوی بیعتکده
تشریفات معریت عنومده یولونان بیعتکده اولونجه عیالی کرامت
بووک اونینورنه و یاخود دینتون ایله مهاس مذکورده حاضر
یولونلاری رجا اولور .

۲۵ رمضان ۱۳۳۶ - ۳ جوز ۱۳۳۷
ازدی مایون صحرای منقده طوقیو سرای مایونته حضرتلری
سایچان قسطنطنیه
ایلی حضرتلری یولونان ایلی حضرتلری یولونان
میر آلی علی
طیاط

نیت رسم عالیسی

خان سادس سلطان محمد خان خلصس حضرتلریک ارتخال
دوون جان ایلمشده سینی فلارت و الاستخاق تخت عالی بیعتکده
جالوس مایونلری شریف و قورق اولان شوکوک پادشاهزک سلطان محمد
خان سادس اندلی حضرتلری بیعتکده ایلمشده بوکوک نیچینه کونو
وسعی ساعت اولده طوقیو سرای مایونته اجراسی مقرر یولونقله
ول عهد سلطنت و بالجه شیرازک حضرت و ذاتسالی و کابانیا
خدیو مصر پاشا ، قان و ولایت مطینتپاشا ، عیالی ایلیان
رسوبان زملری ، وکالی قنم و داماد حضرتلری پاشا
ویک اندلی خراسان ، امرای بریه و عیالیه سکره ، عیالی ایلیان
رسوبان اعضاسی کرای و احمد ترقیق مرکز عنومده ایلیان
ورسل علی و رؤسای رومیانه ، دواتر مستشارلری ، استانبول
واله دکی و شیخ ایلی و کلی و بالوم مایونری دولت و داخل رسم
قال اولان جیبان خنده رئیس و اعضاسی و تأیید عیالیه حاضر
رؤسای مایله و ناهمه دیکلر ، مدیران مطبوعات عیالیه ارکان
ازدی اونینورنه اکنسای و نشان عالی و قورودون تطلیقه طوقیو
سرای مایونته حاضر یولونلاری تیغ اولور .

داخله نظر تانن عموم ولایان و اولیسنده باختر تبلیغات آتیه اجرا
ایلمشدر . جنکسان سلطان محمد خان سادس حضرتلری برهنه قدر تقف
تیران حسیه ارا ایدکن سوکره کین حیرانک کیری بدین سال کونو
برمرض حادجوی به دوچار اولر و سیری عای ارا تیلو شیش اولدیلر
ارام ایدن بوخسته قی آتاشنده اولیله کنیلر یلرله کار کیمدن زمان ناهور ایدن
دایبیس مسکر برده کب شیدا ایلمک ایلیان خاتمه نلندن ایدن ایدن
ایلیان ایتامات قیله و دواتر طیه به ناهور شیطانک اولونجه چهارشیه
کونو اذان ساعت ۱۱ ۳۵ کیرک کورک دارونیم ایلمشدر .
ولی عهد سلطنت محمد حیدر لیلی اندلی حضرتلری سلطان محمد خان
سادس عنوایله بالارن و الاستخاق جالس اولرک اولونجه سلات و سلطنت
کونو اولشدر . یاریک نیچینه کونو وسعی ساعت اولونجه ۱۰۱ یاره
طوب امتناخده رسم بیعت اجرا اولونه بدندن اوزاچده عیالیه ساعده
طوب امتناخده اعلان جالوس اولونلاری .

ولایه تبلغات

۲۵ رمضان ۱۳۳۶ - ۳ جوز ۱۳۳۷
ازدی مایون صحرای منقده طوقیو سرای مایونته حضرتلری
سایچان قسطنطنیه
ایلی حضرتلری یولونان ایلی حضرتلری یولونان
میر آلی علی
طیاط

کوز و الم کورونده سیمی راپه لریک دها بووک بر قوته
سینی این قارداشلر کی ، سینی بر تاثرله برلشدر . مرحوم
پادشاهزک کرچکدن ملنک خلصت بر فزاندی . پای ایچنده
واست ایلمشدری هر یزده بوتون ملت به بوکون اذق ایلمه
انول ایلیان اوساده بدانه بر شفت . مستنا بر جلوس صحت
عیالی بر توکل و کسلیت و علوجانرا یله مزوج دین بر قابلیت
بیعت حسن ارتش ، بوکون ایچون هر کی قلم مرحومه
دیندارانه بر حرمت و محبت بلغلاش ایلی . دور سابقده کی
حزین ماسرالیله ذاتا سوپان و آجیلان سلطان محمد خلصس ،
تخت سلطنت کیمیک کونک اعتبارده اوزون بر دور سنک
بوتون اولان بر جوق طایفه قانلقن بیوردیلر تمام اولمشدی .
بوتون پادشاهلرله صالوسلماز برمانته متکلمه تحمل ایلم
مرحومه . بوتون عیالیلرله ییک دولو فلا کتله قارنی مهادر
تسلیم ایلی . نارنجک عاکه ایلدون حکمن و بر جوق
قاریشیلر طلقت دورلری کیم ، جوق دمه سر ایلرک قانلی
قاریلری آرمسنده پادشاهلریک هویش طایفه یان ملت ،
سلطان محمد خلسه آجیق ، باز رشخت ، نام مشروطیت
سینه کی بوکون اوچتم موجودتده بوتون قانلقن ایچون خدیو
اولان بیته اوغزاش ، اوشیق قلب دورمش و او حزن
کوزلر شونشدر .

مرحوم و مقنور پادشاهزک ولی عهد اولدق قری صیراه
کونکده هر شکره هم ده شایده یولونده قری ملنک قانلی کورمک
آلاواتمه متحسین ایلی . بر دقیقه تا کیمن خلق قانلقن دوز
نسلرله دنا بو اوزون ره اغانا یلمشدری . حکومتک
نسلرله ادره سی لریسه آلدق قری کونک اعتبار ملت ایچون کیم
سرت ساریسی اولدیلر . کیمنک انتیاق اولان مشروطیت
نسلرله سادق قانلشدر ، جالوسلری کونو ایلمکری بیته دانا
نسلرله یلمشدر .
بوکونده حضور کیمده نیسات و امانتک اجن جزایی
کونو ایچون بر جوقیدر . بوکون مرحومک آتیه آتفا
ایلمشدر بوتون مشکلات واضطرابت قاریشیده توکل و نشان
ایلمشدر . بوکونده اراخواد ایلمشدر . ملکنک سلامت و سناده
ایلمشدر ایچون متقدراً و متحماً مدین اولدیلر . طیلرلی اک
بوکون راهمال و لایقیده ییله اکنک بر قاریقور حسن ایضا
ایلمشدر کیم اولور . نسله دو شیکوه و سواد و منجمله
ایلمشدر یزندن کیمیک قنایلر قری ایلمشدر این اولونلر ک
دارونیم یولونه کیمیک و یورومشدر .
سلطان محمد خان سادس حضرتلریک ارتخاللی
عیالیه بیعتکده یولونان بیعتکده : استانبولده یولونان بیعتکده کرامت
کرامتکده یولونان بیعتکده آلاواتمه اولده طوقیو سرای مایونته
بیعت رسنده یولونان بیعتکده آلاواتمه عزت اعزلی لوی بیعتکده
تشریفات معریت عنومده یولونان بیعتکده اولونجه عیالی کرامت
بووک اونینورنه و یاخود دینتون ایله مهاس مذکورده حاضر
یولونلاری رجا اولور .

Handwritten notes and marginalia on the right side of the page, including names and dates.

Ek 1 : 4 Temmuz 1918 Tarihli Tanin Gazetesi Örneği.

[Bkri Çatırdıyış ıt]

1918-1926

1336

25 Şıman 1336

2026

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

1336

